

PEST, csütörtök, március 14-kén, 1861.

I. évfolyam.

11-ik szám.

MAGYAR IZRAELITA.

Előfizetési feltételek:

Pesten házhoz hordással, v. vidékre bérmentesen megküldve:

Félévre **3** frt. o. ért.
Egész évre **6** „ „

Előfizethetni a szerkesztőség s minden cs. kir. pósthivatal, s minden könyvkereskedőnél.

Hirdetmények ára:

2 hasábu petit sorért, egyszeri hirdetéssel
10 kr., többszöri hirdetéssel 7 kr.
osztr. értékben.

Megjelenik minden **csütörtökön**.

Felelős szerkesztő s kiadó-tulajdonos:

Dr. Rokonstein Lipót, rabbi.

(Szerkesztői iroda: Király-utca 3. sz. 3. emelet.)

PEST, 1861.

BOLDINI RÓBERT KÖNYVNYOMDÁJA.

(Ötpacsirta utca 16. sz.)

H I R D E T M É N Y .

Hogy szent célunknak megfelelhessünk, és a hazafiság, vallásosság és testvériség igéit minél nagyobb körökben hirdessük, valamint hogy, az országgyűlés megnyitásával mód nélkül szaporodó tárgyhalmaznak elegendő tért adandók, lapunkat hetenkint **kétszer** is adhassuk ki, ezennel megnyitunk egy negyedévi Aprilis 1-től Junius utolsó napjáig, és egy háromnegyedévi Aprilis elsejétől December végeig tartó előfizetési időt. Negyedévre a díj 1 frt. 50 kr., $\frac{3}{4}$ évre pedig 4 frt. 50 kr.

Számos előfizetésekre kéri fel az izraelita és keresztény feleket

A „Magyar Izraelita“ szerkesztősége.

Alulirt ajánlkozik, kisdéd izraelita leánykákat saját lakásán kisdédóvási modor szerint 2 frtnyi havi díj mellett tanítani.

Vörös Eszther,*)
Lipótváros, Hajnalutca 4. sz.

*) Ajánlhatjuk mint irónőt és elismert nevelőnőt.

Szerk.

MAGYAR IZRAELITA.

Nemo propheta in patria.

A címül tett példabeszéd általánosan ismert, a közéletben gyakran előforduló és valósult is, miről a zsidómagyarság tehet leginkább bizonyosságot.

Ime a két Horn, Kohn Albert, Grubi, Roth és Mandl tudorok és más szép számu most világhírű zsidómagyar, kit büszkeséggel nevez az egész haza kedves fiának, kinek barátságában — sőt ismeretségében is minden magyar dicsőséget talál, — csak távol a hazától, idegen földön, ismeretlen körökben nyerhette el világhírét, és az anyaföld róla szeretettel való emlékezését.

Hiszen a magyar haza kitudta mindig ismerni hí fiait, és azoktól, kik reá fényt és dicsőséget árasztottak, háláját megvonni soha sem akarta; — épen ezen fiainál tett volna különbséget, — épen tőlök tagadta volna meg kegyét, — épen rajtuk valósította volna a közbeszédet: „nemo propheta in patria?“

Vagy talán, míg a haza földét lakhatták, míg a honszeretet és tudás-vágy érzete hon dagaszthatta keblöket, épen ők nem jutottak az érdem azon fokáig, melynél kezdődik az elismerés?

Vagy olyan a zsidómagyar lelki alkotása, hogy csak idegen légkör melege gyújtja fel benne lángra a honszeretet érzetét, hogy csak külföldön nyerheti el a tudományba való mélyebb avatottságot, csak másutt pendül meg szívében a kegyesség húrja oly-

amyira, hogy elismerésre, jutalomra tesz szert?

Hát Magyarországon nem honolt azon lángész a két Horn fejében, mely vezérli künn tollukat, fejtegetvén külnemzeteknek a magyar történetét, a magyar érdemeit, a magyar szenvedéseit és a rajta oly sokszor de legkivált az utóbbi időkben elkövetett méltatlanságokat? Hon nem lettek volna-e a hazának oly hí fia, hon nem szentelték-e volna életüket, életerejüket a haza tigyének, és nem használtak-e volna lélekkel, mint használtak vagy legalább használni akartak ezekestökkel akkor, midőn vért kívánt a biztosság és szabadság? Kohn Albert hon nem kedvelte volna meg a tudományokat, nem szentelte volna éjeit tanulmányoknak, hon nem ragadta volna meg érző szívét a szegények nyomora, a tudatlanok árva sorsa, hon nem áldozta volna idejét, tehetségeit, kórházak alapításának, iskolák életbe hívásának és mindazoknak, mik egy nemes emberbarát ténykörébe tartoznak?

Grubi, Mandl és Roth hon azon hirneves mesterségre nem tettek volna szert, mely ezreknek ad egészséget, százaknak életét menti, hon nem válhattak volna azokká, a mik, — mint orvosokká, ügyes tanárokká, szegények ápolójává, bénák gyámtyjává?

Hisz más felekezet hívói épen hon lettek nagy hazafiak, híres írók, tudósok és orvosok, valamint kegyes emberbarátok; vagy ha e tündöklő tulajdonságokat külföldön nyer-

ték el, az elismerést, a jutalmat honkapták!

Vagy hát a felekezet teszi a honfit áldozóvá, a tudóst államférfivá, az író irányadóvá, az orvost országos gyámnokká, az emberbarátot ezrek atyjává? Csakugyan észrevesszük, hogy azon honfiaktól, kik a mózsesvallást a keresztény egyik felekezetével felcserélték, az elismerés el nem vonatott, a jutalmazás, a hazahála nekik bőven adatott meg. . .

Ez tehát a dolog veleje! A hitvallomás teszi a különbséget honfi és honfi, tudós és tudós közt!

De hiszen sem a városi, sem a megyei, sem az országai hivatalok, de egyikök sem, vallási szertartás, — az akadémia nem templom, — a tanterem nem kápolna, a kórágy nem oltár, — és az alamizsnáskodást a mózses vallás is parancsolja! —

Mi csoda lehet így, ha a mózses vallásuak maguk sem ismerik el tehetségeiket, tudósait, midőn látják, hogy az egész nemzetiséget megvetik, nélkülözhetőnek tartják a hazatestvérek? Mi csoda tehát, ha oda fordulnak, hol kapacitás minden felekezetnek kapacitál, hol tekintély az egész országra szól, hol a zsidó is oly ember mint más, mi csoda, ha onnan híznak papokat, tanítókat és a honos elemet, a hazai tudományt mellőzik? No, de hála Istennek, még sem oly fekete az ördög, mint a minőnek elkeseredettségekben festenők; mert van e hiánynak gyógyszere, melyet — jogegyenlőségnek hívnak; orvosunk az országgyűlés, gyógyszerünk a hontestvérek szívei, ápolónk a testvériség.

És ha az országgyűlés jött, a jogegyenlőség kimondott lesz, méltán áll Magyarhon Frank, Angol, Belga Holland Porosz és az egyesült államok dicső sorába, és világszerte hangzik a zsidó örömkialtása: Éljen Magyarhon! Éljen, viruljon örökké!

Zilahy S. Pál.

Ohajtás.

Az emberi nemnek egységét bizonyítja az, miszerint csak képzékenyebb, műveltebb, szellemi felvilágosodás által nemesültebb, de nem nemesb néptörzsoöket találhatunk. —

Mindnyájunk számára egyaránt van rendelve a szabadság, mely durva állapotában egyeseknek, állami életben pedig politikai jogviszonyok élvezete által az egész ebernem tulajdonává válik.

Ha van egy eszme, mely az egész történeten át mindinkább hathatóságát nyilvánítja, s mely az egyesektől elvitázott s többektől félreismert, tökéletesedést bebizonyítja, csak az emberisédes eszméje az, mely oda irányul, hogy az előítéletek és ferdenézetek által az emberek közzé ellenségesen felállított korlátokat semmivé tegye, és az egész emberiséget, vallást, nemzetiséget és szint, nem tekintve, mint egy nagy egész testvérisült törzsoöt felállítsa mint olyan egyéniséget, melynek feladata és végső iránya: benső erejének szabad kifejlesztése. Így beszél Humbolt a 19-ik század legnagyobb tudósa.

Az emberisédes eszméje üdítő csermelykint húzódik át a magyarok eseménydús történetén; mindenféle nemzet — és vallásbeliek a hódító nemzet testvérkarjaitól átöleltetnek, egyenlő joggal felruháztnak, csak csatlakozzanak a végső irány elérésére a hazabenső erejének szabad kifejlesztésére.

A magyar nemzet ezt tette! — Az ármány, a fondorkodás mindenkép törekedett, setét eszközeivel e testvérisült törzsoöt megzavarni, hogy benső erejének szabad kifejlődésével tönkre jusson. — Eddig ez sikerült —, de a magyarok nemtöje sok szenvedés után megmenté e dicső nemzetet a rája vert bilincsektől, e nemzet ismét a maga történetét maga készíti.

Ilyetén körülmények közt ámbár nem vagyok törvénytudós, sem államférfi, csak tagja egy törvényesen felnemvelt vallásfelekezetnek, szeretett hazámnak nagyságát és erejét hön kívánom, és tiszta szivből minden utógondolat nélkül óhajtnom szabad lesz: vajha ezen válságos időben a magyar nemzet tetteiből az emberisédes eszméje kisugároznék! Adná Isten, midőn e hazának életfeladata: benső erejének szabad kifejlesztése, tér ne nyitassék az agyarkodás és vesztegetésnek, hogy testvér testvértől, hazafi hazafitól elszakasztva, e

szeretett hazának boldogsága hiú sohaj ne maradjon, Adná Isten, hogy az előítéletek és ferdénézetek által emberek közé felállított választófalak leromboltatnának azon nemes törekvés által, hogy e haza boldog és szabad legyen!

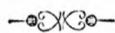
Adná a Mindenható, hogy az erre törekedők ne csak bizonyos vallási monopol birtoka mellett lehessenek hazafiak, hanem hogy a haza boldogítására közreműködhessék minden nemzet- és minden vallásbeli!

Hitfeleim nem akarnak mást, mint hazafiak lenni; ártana-e szeretett hazánknak, ha vallásuk mellett azok is lehetnének? vagy vétek lenne-e segedelmünket felhasználni, melyet lelkesedéssel odaadnánk a közös cél elérésére? vagy közreműködési utalókunk nem eléggé jelentékeny-e, hogy nem érdemes azt igénybe venni?

Minden jognak következménye: kötelesség; és ha hazafiúi jog után sovárgunk, a kötelességeket lelkünk egész odaadásával teljesíteni akarjuk. De csak kötelességről szólni a hol jogot nem adnak, az önkényhez tartozik! Azért óhajtván mondhatom, bár a szabad magyar nemzet tökéletesedése tanúbizonyságát az emberisedési eszme valósításával az általa készített történetben kisugározatná; ne lennének itt választófalak nemzetiségek és vallásfelek közt; egy cél, egy testvérisült nagy nemzet! és Isten segedelme ama szebbenni harcban, melyet ez ország benső erejének szabad kifejlődése és szilárdítása végett küzd, annál inkább mellettünk volna, ha a szent szabadság zászlajára kitűzött jelszó: „szabadság, testvériség, egyenlőség“ pusztá ige nem maradand!

Mósony februárban 1861.

Dr. Beck Gyula.

A zsidók jelen állása az európai nemzetek között, különös tekintettel Magyarországra.

(Folytatás.)

Ekként állottak a viszonyok, midőn a zsidók az összes kereszténység átoksúlyával nehezelve Magyarországra jöttek. De bár mily tollerans is lett légyen az új nemzet, melynek körébe jutottak, szo-

moru állapotukon ez vajmi keveset segített. A magyar király, az apostoli fejedelem ez átoksúlyt róluk le nem hengeríthette; de tett értők, a mit tehetett, állásukat annyira mennyire biztosította, és vallásuk miatt üldözés tárgyává nem lettek; az ilynemű villongások ismeretlenek voltak mindedig a magyar nép előtt. — De, bár nem is lebegett fölöttük az ádáz kajánság vérbenázott gyiloka, az erkölcsi nyomás, melynek itt kitétettek, annál iszonyúbb volt. A büszke, hőslelkű magyar szivéből utálta azon rút nyomorékot, ki gyáván porba hajolt előtte, és lábát csókolta, ha rátapodt. És azon nép, mely Makkabaeusokat nemzett, azon nép, melynek kebléből a harcedzett hős bajnokok oly végetlen sora került ki, e nép végtére oly nyomorékká lőn. Pedig volt idő, mikor ő is büszkén s bátran szembe nézhetett a világ akármelyik kincses népének. Nagy volt harci dicsősége, magasztalt szellemi nagysága. Honfírzete őt is büszkévé tette, az ő szivében is lángolt a hazaszeretet.

Nyugodtan élt családjá békés körében a hajdani zsidó, és csendesesen látott napi foglalkozásai után. De midőn a harci kürt megszólalt, ott hagyá kedves tűzhelyét, ott hagyá szeretett nejét, drága gyermekeit, ősi fegyvereihez nyult és ment a esatába! ment harcolni hazájáért, ment harcolni istenéért. — Csak mikor apáinak földét elhagyni kényszerült s biztos nyughelyre többé nem talált: nem volt többé tűzhelye, melyért élhessen, nem volt hazája, melyért halhasson. Egy idegen földnek mostoha gyermeke, a legsanyarúbb bánásmódban részesült. Bár merre fordult, mindenütt a legátkosabb nyűg terhelte őt, mindenütt csak taposták, tiporták.

És annyi inség, annyi gyötrellem, annyi kínos szenvedés megtörte végre büszke önérzetét, megtörte lelki erejét. Elszéledve, szétszórva, az ellenök intézett megtámadásokat egyesülten vissza nem nyomhatták; minden erejük türelmökben állott, minden fegyverök: istenhezi bizalmuk volt.

Mit is tehet a magányos utas széles, kietlen homoktengeren, midőn azt az ádáz Szirokko fölkarolja s ellene hinti? Szorult kebellet várja be a bős rohamot, s az éghez fohászkodik ótaloméért. Ha lecsendült a vész, ismét fölkerelkedik, és tovább halad mindaddig, míg az ismételve kitört szélvész rongált ereit végképen meg nem dönti. — Alig zúdult el eldödeink fölött az egyik vihar, már is a másik még

ádázabb üldözé; vész vészre, csapás csapásra érte őket, és rongálta s sujtotta kiméretlenül. Mint a kergetett vad, vérezvén száz sebekből, fájdalomtól örülten rohant egyik helyről a másikra, s alig pihentető néhány percre fáradt tagjait, midőn újra kitört a vész, s ő újra iramlott tova, mindenütt csak vérnyomokat hagyva maga után.

Üldöztetvén mindenütt, a rengeteg vadon mély berkeiben sem élvezhetett egyetlen egy nyugodt pillanatot. Ha rezgett a nyárlevél, összerezzen; ha szél suhogott a fákon át, a halál lehellétét vélte hallani. — Ereiből kimerült; a hosszú, fájdalomteli tapasztalás félénkké, bizodalmatlanná tette. Mindenki csak üldözőjét vélte látni, térdére omolt előtte, s nem ügyelvén a legsebzőbb bántalmakra is, megköszönte neki, hogy csak élni hagyja őt.

De a magyar minderre nem tekintett; ő csak azt látta, hogy a zsidó nem olyan mint ő, és ez elég ok volt arra, hogy megvesse, hogy gyűlölje. — És mivel tengethették a zsidók e nyomoru éltöket? Földbirtokot szerezni? Képtelenség! Kézi munkával foglalkozni? A céhek égbekiáltó bűnnek tartották, körükbe zsidót felvenni. Mi maradt tehát egyéb hátra? A kereskedés! Ismét új ok az ellenszenvre. A magyarok a kereskedelmet mindig aljas foglalkozásnak nézték. Mily henye egy népség az a szatócs nemzedék! — Pedig tudhatták volna a magyarok, hogy ők eredetileg sem henyek, sem szatócsok nem voltak; hogy legnagyobb tudósai is jobbara kézművesek voltak, hogy a zsidó, míg saját hazájában élt nem szatócsoskodott, hanem földét mivelte; hogy társas életökben épen a mezőgazdaságot foglalta el a főhelyet. Hisz még most is ülik a tavaszi és őszi aratás kettős örömnepét! — Elzáratván előle minden más kereseti forrás, nem volt-e kénytelen e bár szokatlan és ismeretlen foglalkozásmód után nyúlni?

Jellemök és foglalkozásuk tehát az időben nemzetiségi sarkalatos ellentétben állottak. A magyar bátor, merész — a zsidó gyáva, kislelkedő, — a magyar erélyes harefi — a zsidó henye szatócs volt. Mind oly talajdonok, miktől a magyar természet irtózott, s csakhamar a zsidó név az elvetemültség általános kifejezésévé lőn.

(Folytatás következik.)

Arany László.

Főtisztelendő Szerkesztő úr!*) Bocsánatot kérek, hogy önt még csak nem is laikus és ismeretlen létemre a mellékelt cikkel terhelem: de egyfelől szó nélkül a rám rótt értetlenségi vádakát magamon száradni nem engedhetvén,— másfelől ft. Löw Lipót úr által a válaszolásra magán uton mintegy felszólítva levén, azért bátorkodom Ft. Szerkesztő urat a következő sorok felvételére kérni, mert közörmel idvezelt lapját tartom e szakbeli felelésekre hivatva. Ha ön helyeslését tán soraim meg nem nyernék is, remélem azok közlését, Ft. ur pártatlanságától, ki bizannyal az ügyet tartván szem előtt, szívesen jut tudomására keresztény honfitársai nézeteinek, mi részint ezek figyelmét és érdekeltségét tanusítja e napról-napra nagyobb fontosságú kérdés iránt, — részint önöknek is könnyebbé teszi a tájékozhatást.

Végül még azon szívességre kérem Ft. uraságot, hogy becses lapjának azon számait, melyekben jelenleg közöltt nyilatkozatom, s Ft. Löw Lipót úrnak netáni válasza foglaltatni fognak, nekem megküldeni sziveskedjék, mely reménnyel maradok

Tem es v á r t t (Józsefváros) Mart. 3. 1861.

Főtisztelendő Uraságotnak

kész szolgálója

Ötevényi.

Ellenvetés.

Én a Delejtü 1860-ik évi 38—40 számaiban a „zsidókérdés hazánkban“ című cikksorozatot közöltem a Thalmudnak és befolyásának némi futólagos ismertetésével, azon célból, hogy keresztény hitfeleim, kik a zsidóság ellen bizony még mindig túlnyomó többségben berzenkednek, saját elszórt panaszaitat mintegy formulázva látván, azok nagyobbárai helytelenségéről annál jobban meggyőzethessenek, egyszersem pedig az előttök csak névről ismert izraelita valláskönyvről mintegy tudomást kapjanak. Ez utóbbi tekintetben elég érthetően hittem tárgyalásam által oda célozni, hogy én a néki bűnül rovott ferde-

*) Pártatlanságunkat s türelmességünket bebizonyítandók, lapunk szük s szükséges teréből is átengedünk e cikknek; de óvást teszünk mi részünkről is az ellen, hogy polgári jogok elnyerése végett szemernyit is engednénk ősi vallásunkból. Magyarország nem első, mely a zsidó hitfelekezetet egyenjogusítja; kövesse tehát a más civilizált államok példáját.
Szerk.

ségeket a későbbi cirádáknak tulajdonítom, s az olvasót mintegy önkénytelen kívántam ezen nézetre vezetni, mert tudtam, hogy ha nyílt pártoskodással rántok kardot (tollat) mellette, egy új hivat sem nyerek az elfogultak táborából. Szintígy szándokoltam a történeti dedukcio által az olvasót meggyőzni, hogy a korszakok és viszonyok kényszerű fejleménye terelte a zsidó-ügyet izolált állásába, s nem a mai generáció nyakassága.

Ezen célok kényszerítettek arra is, hogy citatumokkal ne törjem el tárgyalásomat, hanem színleg kezdetben az ellenpárt embereül tessek fel.

Más részben hittem cikkeim által mózesvallásu honfitársaimat is figyelmeztetni azon neheztelésekre, még pedig lehetőleg okadatolva, mik ellenünk köztünk felhozhatnak, reményelve, hogy így az ismert hátrányokat igyekvendnek eltávolítani, meg fogják magukviséletét és a kor követelményeit szigoruan bírálni, s hol javítani való van, sietve javítani.

Fájdalommal kell azonban tapasztalnom, hogy tiszta szándékom nem lön célzatomhozi arányban felfogva, s ezt annál inkább kell hinnem, mert a zsidó honfiak egyik első tekintélye Ft. Löw Lipót úr is tőle nem várt, lehetőleg imparlamentaris modorban traktál cáfolat helyett „történelmi és vallástudományi értekezései“ 40-ik lapján.

Eltekintve attól, hogy egész fűzetének nézpontjait maga a zsidóság érdekében vissza kell utasítanom, mennyiben a keresztények közt a zsidók népszerűsítésének csak árt azáltal, ha kezdet óta maig az emancipacio meg nem történtét egyedül csak a keresztények nyakába keríti, sehoh a zsidóságról hibát el nem ismer, sőt kevésbe mulik, hogy az öszszes kereszténységet engedelem-kérésre nem utalja;

eltekintve attól is, hogy mindenesetre intramuros peccabatur ex extra, hogy az ember gyengéi közé tartozik a praedominacio vallás tekintetében csakugy, mint a nyelv és politikáében, és hogy a multak bűneinek felfeszegetése épen nem okszerű út a békülés és összeolvadás forrasztására;

eltekintve, mondom, ezen hibás taktikától, melyre a dagályosságig túlárasztott citatumai dacára saját szavait lehetne alkalmazni: „a mi el van hibázva, nem lehet annak sikere, ha a legnagyobb emberek szólnak is mellette“:

mindezekről jelenleg eltekintve, most csak az én szemembe vetett keztyűt vetem ezennel vissza!

Visszavetem pedig azért, mert (ismét halmaz-citatumai dacára) az elég nyers és nem a tárgy komolyságához mért higgadtságú modorban rám hányt vádok mind alaptalanok.

Először is azon axiomát, hogy ha ki valamit tárgyalni akar, előbb tanulmányoznia kell, szükségtelen volt ugyan Campanella Tamás idézetével támogatni, kinek (talán olvasottsági fitogtatásból?) még halála évét is kiteszi a ft. főrabbi ur, — annál kevésbbé, mert nem bizonyítja be, (hol tulajdonkép helye lett volna a citatumnak) hogy én az emancipacio multját nem tanulmányoztam.

Másodszor kontárkodónak állít mind a zsidó mind a keresztény theológiában. Ezen épen nem lovagias szóra csak azon megjegyzésem van, hogy hirlapi cikkben a válogatatlan kifejezést nem igen latolja ugyan az ember, de egy mondhatni a könyvtárak által örök időkre számított könyvben valakit így bélyegezné meg, — egy főpaptól nem vártam volna, nem pedig annál kevésbbé, — mert nincs is igazsága.

Annyit minden pártatlan olvasó feltehetett rólam, hogy keresztény létemre a Thalmud felől előbb szakember munkáját fogtam kezembe venni, mielőtt róla irtam. Használtam pedig egyes, a Thalmud védelmére célzó kifejezéseken kívül, kizárólag Dr. Grünbaum tekintélyes némethoni rabbinak Kolb „Geschichte der Menschheit“ II.kötetében közlött ismeretetését. Ezen pontban tehát nem én állok az előtérben, — meri-e pedig Löw Lipót főrabbi ur Dr. Grünbaumnak is azt mondani, hogy kontárkodik a zsidó theológiában?

De nem kontárkodtam én a keresztény theológiában sem, mert én reám mint protestans emberre nem érvényes a tridenti zsinat Löw főt. ur által idézett paransa, valamint nem azutáni obskurus állapítványok, mint még a mult tizedben is tanui valánk, s én egyedül az evangeliumot tartom vallásom alapjának.

Visszautasítom tehát a bíróra azon kifejezést, hogy: „nem érti alaposan a tárgyat, melyről értekezett.“

Harmadszor pedig tagadom Löw Lipót főrabbi ur azon következtetését, hogy a valláskönyv semmi összeköttetésben sem volna ez emancipációval, tagadom pedig a történelem számtalan bizonylataival, melyek tanusítják, miként a vallásanak a népek erkölcsi életének legbefolyásosb irányzóí, még pedig nem-

csak azok durva, miveletlen állapotában, hanem a felvilágosodás XIX századában is; mert csak ebből lehet magyarázni, miért szegültek magok a zsidók emancipációnak ellene. Igaz, hogy ez bigott elfogultság volt, de a Thalmudban, vagy helyesebben annak függelékeiben van a mag, melyből e bigottság fejlődött, — a mint van a mi bibliánkban is, mutatván az obskurus bigotteria virágzása maig.

Nem is mondom én, hogy a Thalmud ferdeségei akadályozzák a törvény előtti egyenlőséget, de igen, a többi honlakosokkali gyökeres összevegyülést, mely nélkül az emancipáció a zsidóknak jogot igen, de élvezetet nem teremthet. Ennek indokolása korholt cikkeimben részletesen van tárgyalva.

Végezetül pedig ft. Löw Lipót urat kérem, hogy jövőre egy jó irányu cikkirót se oly alaptalanul se oly indulatosan ne bélyegezzen meg, midőn a párisi sanhedrin értelmezéseinek közlése által épen a legkiáltóbban bizonyítja, mily szükség van a Thalmud korszerű magyarázatára a középkori szabványok tömkelege helyett, melyek követése szüli a népelenszenvet, az emancipáció legsajnosb hátráltatóját, sőt majdan ekkeserítőjét.

Ö t e v é n y i.

Iskolai és nevelési ügy.

Ó - B u d a, február hó 28-án, 1861.

Nagyérdemű főtitisztelendő szerkesztő úr! Hazafiúi örömmel telt szívvel van szerencsém tudósítani a helybeli minta-főelemitanoda átalakításáról, mely ma Isten segélyével véghez vitetett.

Ma reggel 9 óra tájban meglepettünk a főtitisztelendő iskola-igazgató Pellet úr iskolánkban megjelenésével, ki legelőször is minden osztályban rövid vizsgálatot tartva, mindenütt tetszését és megelégedését kijelentvén, mind a tanító urakat további ernyedetlen sikerdús működésre, mind a fi- és lánytanoncokat további szorgalomra s engedelmességre buzdította.

Azután a meghívott közönség és iskolai előljáróság a rabbi helyettesek és több iskolabarát — közte a nagyérdemű Fischer Károly jegyző úr — mind az összes tanító urakkal fontos dolgok felőli tanácskozást tartott, mely nemzetiségünkre és magyar szellemi oktatási és nevelési ügyünkre nézve nagy befolyással leendő, s melynek credménye — csak röviden mondva

— azon határozat: miszerint azon idő — heten- és osztályonként 8—10 óra — mely ekkorig, a bukott germánizálásra célzott rend- és tanmódszer alatt, a német nyelv- és tantárgyak oktatására fordított, jövőben a hazai nyelv oktatására fordíttassék, és így a német nyelv — úgy mint eddig a magyarral történt — háttérbe szoríttassék némileg.

Ezen hazafiúi és a korszellem szülte intézkedése a főt. iskolaigazgató urnak mind az előljáróság és rabbi helyettesek, — mind pedig a tanító urak részéről hálaérzettel és lekötelezéssel fogadtatott; tudván, hogy így, és csak így bizonyíthatjuk be szeretett hazánk irántai hódolatunkat, ha szívvel, tettel és nyelvvél ragaszkodunk hozzá, és ha a varázserővel bíró magyar nyelvet, mint a nemzetiséget leginkább jellemző kelléket, minden tőlünk kitelhető módon terjeszteni és ápolni iparkodunk.

Éljen a hazafias főt. úr! Éljen minden jó hazafi!
N e u m a n n S. A.

N a g y - K ö r ö s, tavaszelő, 1861.

A bolyongó zsidó többé nem hitregei, hanem valódi személy s neve hazánkban — tanító.

Minden tavasz- s őszkor igen sok község hangoztatja: vándorolj! vándorolj! S mindenütt találkozzunk ide s oda költözködő tanítókkal, kiket mint olyanokat sápadt képökről s gyermekeik bőségéről ösmerjük meg, mert áldott honunkban tanítóink csak gyermekekkel megáldvák. — Ha vándorlásuk okát kérdezzük, azt nyerjük feleletül: hogy állomásaiktól elmozdítottván, kénytelenítettének a vándorpálcát megragadni.

Nem régen volt alkalmunk egy magas állásu személylyel iskolai ügyünkről beszélni. Többek közt azt mondta: „E haza izraelitái többet tesznek iskolai ügyökért, mint a keresztények a magokéért; mert észre kell vennem, hogy tíz év óta az ujságok telvék izraelita községekbeli pályázatokkal.“ Erre mi hallgatánk. — De a jó úr nem tudja, hogy épen ezen körülmény nem iskoláink haladását, hanem hátramaradását tanusítja; mert ha egyfelől áll, hogy minden év a lefolyt évtizedben új iskolákat hozott létre, melyek tanítói állomások betöltésére pályázatok nyitását szükségessé tevők, mégis másfelől az is való, hogy igen sok községben, hol évek óta szervezett iskolák vannak, minden évben új tanítók kerestetnek és alkalmaztatnak. Mit bizonyít ez?

Hogy a községek szintűgy változtatják a tanítókat mint a ruhát, mi által nemcsak a tanítók, hanem az iskolák is elnyomorulnak és elsatnyulnak.

A tanítók ezen gyakori változtatása nagy kórnak jelensége lévén, ezt gondolkodásunk tárgyává tevők s ennek okait s gyógyítását következőkben vélekedénk találhatni:

Először a községi képviselők az iskolaügyre való befolyás hiányában. Ugyanis tíz év óta a tanítók a kormány által neveztetének ki. A dekretum, melyet attól nyerének, halvány fényt kölcsönöznek nekik ugyan, de egyszersem felzudítá a községeket annak birtokosa ellen; mert csakhamar tapasztalák, hogy a tanítók az igazgatónak alárendelvék, kik közönségesen katolikus papok, s kik nem engedik, hogy az izraeliták befolyással birjanak saját iskoláikra. Ha történetesen a helybeli rabbi vakbuzgó, mi hazánkban nem ritkán az eset, az felizgatja a népet a tanítók ellen. A kontártanítók, a tanítás- s tanulásszabadságapostolai, sem mulaszták el a népet Pestalozzi hú tanítványai ellen bujtogatni. Nem esoda tehát, hogy a községek s tanítók között feszültség támad, mi csakhamar kölcsönös gyűföletté fajula, s hogy a tanítók iskoláikban, melyeket a decretum által várrá változtatva lenni képzelének, számos ellenség-től körülvetetvén, oly szorongatásba jövének, hogy a vélt várakat feladniok kelle.

Másodszor az új módszerben. Mint tudva van, az újabb időben a pestalozziféle tanmód iskoláinkba behozatott s a szemléleti oktatás érvényre juttatott. E módszer szerint minden rendszeres nyelvtan s reáltudományok, melyek ennek előtt a legalsóbb iskolákban tanítottak, kiküszöbültetének. A községek ezt látván azt gondolá, hogy a kormány az elemi iskolák előhaladását akadályozni s gátolni akarja, s a tanítókat annak eszközeül tekinték. Nem kell tehát meglepetve lennünk, ha észrevesszük, hogy a szegény tanítók szorgalmuk s fáradságukért hála helyett, gyűlöletet s üldözetet aratának.

Harmadszor a héber nyelv oktatásának csekély eredményében. Az újabb időben tanítóink sokat irtak a héber nyelv tanításmódjáról, de keveset tanítottak s még kevesebb eredményt mutattak elő. Csekély véleményünk szerint a községek kívánhatják, hogy gyermekeik az iskolákból kiléptökkor a pentateuchot s a héber nyelvtan főbb szabályait tökéletesen tudják. Megfeleltek-e az iskolák ezen kívánatnak? Saj-

nálattal kell mondanunk, hogy nem! És mégis másfelől meg kell vallanunk, hogy ezen cél elérése mind a tanórák csekély száma, mind a tantárgyak halmazata miatt lehetetlen vala.

Hogy tanodáink ezen kórtól meggyógyittassanak s hogy tanférfiaink az önkénytelen, szüntelen vándorlás átoksulya alatt tönkre ne jussanak, szükséges, hogy a katolikus papok mellőzésével a községek kívánatait s szükségait számba vegyék. Az utóbbiak úgy tárgyalják a tantárgyakat s oly mennyiséget közöljenek azokból a tanoncokkal, hogy azzal nemcsak az iskolatanácsos, hanem a községek is megelégedve legyenek. Ez különösen a héber nyelvet illeti. — Hogy ezen cél eléressék, szükséges, hogy a héber nyelv oktatására szánt órák száma megszorítottassék, mely csak úgy lehetséges, ha azt a némettől elvonjuk. Ez történetvén, a tanítók s községek között létezett feszültség békésebb s barátságosabb viszonyra engedend tért. A tanítók állandóan maradandának állomásaikon s a tanodák ez által szép virágzásnak indulandának: — a pályázatok az újságokban gyérek lesznek ugyan, s mi nem fogunk a keresztényektől csudáltatni, — de annál jobb s boldogabb állapotba lesznek helyezve a tanítók s iskolák, és az utóbbiak előhaladásának s felvirágzásának alapja meg lesz vetve.

Silberstein Mór,
főiskola-tanító.

Könyvészet.

Múlt számunkban említett Lőw Lipót szegedi főrabbi által szerzett „Történelmi és vallástudományi értekezések“ című művet olvasván, újra feltűnt előttünk a derék szerző roppant tudományossága és éles logikája.

A mű sajátlag két részből áll.

Az első rész zsidók melletti védelem, melyben mind az ellenők felhozott vádakat higgadtan s tudományos érvekkel küzd le.

A második rész a magyarhoni izraeliták leendő szervezését tárgyalja, melyet szerző velünk csak sejteti, vélekedvén, hogy az I. Napoleon alatt Párisban székelt Synhedrion alkotta szervezésmodor szolgálja itt is alapul és induló pontul.

P.

Levelezések.

Pest, tavaszelő 11-kén.

Ma történt a követválasztás; az, ki e napon Pest utcáit bejárta, láthatta, hogy örülhet a nép, mely alkotmányos éltének egyik legdrágább jogát: képviselőit saját belátása szerint választani — hosszu nélkülözés után ismét üzheti. Minden utcában a nemzet dicső hármasszine lobogott, mindenhol örömbüszke önérzet . . . mindenhol? — O nem! A mi szivünkben e napon keserü fájdalom honolt, a mi tplomunkon nem loboghatott a nemzeti zászló, ha csak nevetségessé nem akartuk volna magunkat tenni! — Mi, kik nem vagyunk rosszabb hazafiak, mint akármelyik a választók közül, azon férfiak választásába egy szót bele nem szólhattunk, a kiktől követeljük, hogy az országgyűlésen érdekünkben működjenek.

Mélyen, keservesen fáj ez; . . . hanem tűrjük, tűrjük, mert törvénytelen séget nem akarunk követelni . . . de epedve várjuk az országgyűlést, mely fájó sebeinkre enyhítő balzsamot csepegtessen, mely bennünket egy alkotmányos hazasabad polgáráivá tegyen, mert már régen sóhajtozzuk:

„Mit ér a kincs, mit arany nekünk,
Házát kíván, házáért ver szivünk!“

Hoffmann Lajos.

Adakozások.

Nyitra Adolf 50 kr., Riesz Adolf 50 kr., Bécsi Bertalan tanító 20 kr., Lövy Zsiga 50 kr., Fűchsei testvérek 1 ft., Lövinger Adolf 50 kr., Herzfelder Manó 2 ft., Orenstein Rózsa 30 kr., Weissmayer 50 kr., Schlezinger Adolf 30 kr., Wechsler Jusztina 30 kr., Löwinger Jakab 20 kr., Schreiber Pál 30 kr., Fábíán Fülöp 20 kr., Orenstein Betti 20 kr., Roth Ede 50 kr., Löwinger Lina 30 kr., Fűchsel Móritz 50 kr., Goldschmidt Jakab 20 kr., Weisz Farkas 50 kr., Schner Lipót 30 kr., Pollák Sándor 30 kr., egy zsidó-magyar 50 kr., Holländer Lina 20 kr., Holländer Katalin 20 kr., Danenberg Fülöp tanító 20 kr., Lövinger Izsák 30 kr., Holländer Franciska 20 kr., Sonnenberg Lipót 50 kr., Schlesinger Salamon 30 kr., Goldschmidt Sámuel 30 kr., Goldstein Róza 30 kr., Weisz Márton 20 kr., Schwarz István 30 kr., Csillag Márton 30 kr., Engländer 30 kr., Dr. Hilf 1 ft., Trebits Mór 70 kr. Összesen o. ért. 16 10 kr.

Ezen összegből 6 frt. 10 kr. a honvédegylet

tőkénének gyarapítására; 5 ft. nagy költőnk Petőfi szobrára; a másik 5 ft. pedig a „legnagyobb magyar“ szobrára legyen ajánlva,*) melynek átadására szerkesztő úr ezennel fölkértek; ez magában véve ugyan csekély összeg, de jó szivvel adatott, s „a ki sokat nem tehet, tegyen keveset, de minden esetre valamit.“

Mezőtúr, Purim ünnepekor 1861.

Nyitra Adolf.

Lovasberény, tavaszelő 1861.

Főtiszt. szerkesztő úr! Itt nálunk nemcsak a zsidóság egymásközt, hanem a többi hitfelekkel is a legszebb egyetértésben él. Azért nem ritka eset itt, hogy a különféle osztályok-s hitfelekezetekből társulat alakul, hol igazi testvéri szellem, hazafias lelkesedés uralkodik.

Igy történt, hogy Purim-ünnep egyik estéjén zártkörű kis táncvigalmat rendezvén, az itteni ifjuság által hazafiságunkat nemcsak pusztán „éljen“-ek által, hanem tettel is bebizonyítottuk, minthogy az általam történt fölszólításra, hogy valamely jótékony hazai célra áldoznánk, a derék s lelkes hazafiak, Perl, Wallenstein s Löwi urak által azonnal az ide csatolt 12 o. frt. átadatott, hogy önnek azokat küldjem, azon kéréssel, sziveskedjék azokat valamely hazafias intézetre szánni.**)

Jól tudom, hogy az összeg csekély; de egyrészt kevesen valánk, másrészt pedig, ki mostoha körülmények közt is meleg szivvel keveset ad, feléri a gazdagnak sokával.

A t. szerkesztő úr engedelmével közelebb községünk- s iskolánkról tudósítani fogom.***)

Fischer Náthán,
főtanító.

Szigetvár febr. 27. 1861.

Az elfelejtett Szigetvár.

Főtisztelendő szerkesztő úr! Jeles kaposvári levelezője, ki oly helyesen rajzoló Somogy-megyének izr. községei állapotát, sőt még Zalát is

*) Megtörtént.

Szerk.

**) Mi azokat a vakok intézetére szántuk s oda kézbesítettük is.

Szerk.

***) Készséggel elvárjuk.

Szerk.

némileg érinté, városunkról, Szigetvárról, hol hős Zrinyi a hatalmak legszebbike által e drága hazát és az egész mivelt Európát az ázsiai zsarnokság ellen oly dicsőségesen védelmezte, egészen elfelejtkezni látszék! Ezt utólag pótolni bátorkodom.

Közel félszázadév óta fenálló községünk család száma a százhuszat fölülhaladja, és intézetei által a korszellemnek, tehetsége szerint, megfelelni törekszik.

— Bír egy jól rendezett háromosztályu elemi iskolával, mely, ámbár a lefolyt 11 év alatt létbe hozatott, akkor is célul tűzte ki magának, hogy szeretett hazánk szép nyelvét lehetőleg ápolgassa, jelenleg több tantárgyban oktatási nyelvül elhatározá.

De sajnos, hogy néhány durva és miveletlen községtag az autonómiát önkényé eltorzítani, s az oly sok fáradozás és áldozattal virágzásba hozatott tanodát megsemmisíteni akará.

De ime megint beteljesedék ama sz. mondat, hogy míg a véghetetlen bölcsességü Istenség egyik kezével sujt, a másikkal áld — mert volt előljárónk a derék hazafi Fried Salamon úr, ki ugyszólván községünk minden intézetének alakítója, a tudatlanokat gyarló tetők felül felvilágosította, megmutatván nekik, hogy a tanítók kötelességüket pontosan teljesítik, a minék is áldásos következménye lett.

Visszafordulván községünkhez, főtiszt. Maislis Emanuel nagyérdemü rabbi urunkat is bátor vagyok említeni, ki bár orthodoxa levén, még is igyekszik a kor igényeit fölfogni, még a hivatalos bizonyítványokat is magyarul írja.

Szép templommal is bírunk, a melyben rendezett isteni tisztelet létezik.

Isten önnel! Büchler Salamon.

Debrecen, télutó, 1861.

Tisztelt szerkesztőség! Folyó hó 24-én mint Purim estején néhány izraelita család s fiatal egyházi mulatságon egybegyült, ez alkalommal egyszeri felszólalásomra a Petőfi-szoborra csakhamar 50 o. ért. forinttal adakozott a társaság, miután a tiszt. szerkesztőségnek a nevezett öszveget illő helyére átadás végett ide mellékelve megküldöm, óhajtánám, hogy becses lapjában az értesítés eszközöltessék.*) Maradok a tisztelt szerkesztőségnek alázatos szolgálja

Ausländer Zsigmond.

*) Átadtuk a kezünkben levő nyugta mellett. Szerk.

Nagy-Kálló Február 1861.

Egy magyar hang egy szabolcsi izraelitától!

(Folytatás és vége.)

Mindegyik osztály örvendhet a maga nemében a „Magyar Izraelita“ közlönynek anyanyelvünkön való létre jöttének. — A mivelt osztálynak alkalmat nyújt a többi az országban lévő tudományos egyéniségekkel közreműködhetni, szellemi tehetségüket egy gyu pontba összpontosítani, honnan visszalökve sugarait, világosságot terjeszt az egész látkörre. —

Az említettem második osztálybelieknek, kik még a sötétségben tapogatnak ugyan, de mindamellett nem kevésbé magyarok és magyar érzelműek — ezen átalakulási korszakban azon átmeneti hidat képzendi, melyen a sötétség korából a korszerű előrehaladásnak világosabb országába átvezetendik.

De legfőképen örvend a „Magyar Izraelita“nak — melynek iránya a vallásosságot a felvilágosultsággal karöltve és egyesítve nem mint két ellenkező elemet az élet szinpadján fellépetni — a közép osztály. —

Ezen osztály, melly a korszellem által kijelölt pályán haladni kezdett ugyan, de hiányzott a kalauz ki útmutatója legyen — ki a kellő irányt adja haladásának és a ki kitűzze neki a célt, mely általa elérendő lenne. —

A „Magyar Izraelita“ legyen tehát a mi vezérszavunk e válságos időben, midőn a nagylelkű magyar nemzet ös alkotmánya és szabadsága visszaszerzésére ama nagy szellemi harcot küzdi, mihez szükséges, hogy az e honban létező minden nemzetiség és népfaj erkölcsi és szellemi ereje összhangzásba hozassék, és a nagy cél elérésére alkalmazhatóvá tétethessék. — A „Magyar Izraelita“ közlönynek egyik főfeladata legyen, nekünk magyarizraelitáknak azon tért kijelölni, melyen mi szeretett hazánk javára működhesünk, fáradhatlan tevékenységünket kifejthessük, hogy keresztény testvéreinknek újra meg újra példát adhassunk imádott honunk boldogléteérti áldozatkészségünkről, hogy aztán, annak idejében, midőn sorsunk felett itélend a nemzet, erkölcsileg kényszerítve érezze magát bennünket e hon, e közös anya hű gyermekeinek vallani. —

Mandl Izidor földész. *)

*) Ezen becsületos magyar zsidó földmivelőt ajánljuk a „Hirnök“ figyelmébe. Szerk.

Vegyes közlemények.

— Mint értesülünk, a legnagyobb részt tótok által lakott Trencsénmegye Trencsén városában is a zsidó iskolában bő tér nyitattik a magyarságnak. Ez az igaza — így kell.

— Jókai Mór a józsefvárosi választóknak tett politikai hitvallásában azt is mondá: „Senkit vallása miatt sehonnan ki nem rekesztek, honfi és honfi között különbséget nem ismerek, s azt kívánom, hogy mindenki, a ki e hon földén lakik, ezt a földet hazájának vallhassa.

Sárosy Gyula a „Trombita“ nevű vezérlete alatt megjelenő lapban ugyan Jókai elveit ismeri magáénak. Éljen Jókai és viruljon Sárosy **Trombitája!**

— A „Volksfreund“ után közli a „Pest-Ofner Zeitung“ hogy Roebuck azt mondta volna egy magánkörben, miszerint Ausztria tetves a sajtóban és a pénzügyben, mivel mindakettő zsidó kézben van. A „Pest-Ofner Zeitung“ hivatalos lap (?) és ennek is a szerkesztője: (kikeresztelkedett) zsidó?! . . .

— A „Llyod“-nak írják Varsóból: Különös nálunk még sohasem tapasztalt látvány vala, midőn tegnap először ment a 24 polgári küldöttség, élén Vyszynszki préposttal és Meysel rabbival, a város-házához. (Eleve hintót akartak a rabbiért küldeni, de a prépost azt mondá: „Kezet fogva kell mennem a rabbival az uton át, hogy a közönség tanuságot vegyen ezen egyetértésből.“ Mi ez eseményen igen örülünk, csak az fáj, hogy a zsidó történetének minden szaka azt mutatja, hogy más felekezetek csak a

szomor idejében huzzák magukhoz, de a szerencsejöttével — a faképnél hagyják.

— A helybeli, zsidónak csúfolt német-gymnasium magyarrá alakittatik. — Mint hallatszik, határozva legyen, hogy nem kellend többé a z s i d ó - m a g y a r ifjaknak a vallást sem németül tanulni. Az izr. minta-iskolában is Kohn S. úr a kátét magyarul tanítja, dacára D. úr azon állításának, hogy ez lehetetlen volna. Reméljük, hogy az úgynevezett normaliskola sem marad hátra — ha komolyan int az idő. . .

— Nagyváradon ujonnan magyarzsidó község alakult, mely is egy magyar papi állomásra pályázatot hirdet. Kívánjuk, hogy e község, mely a forradalom utánig már egyszer dicsőn fennállt, és olyan tagokkal bir, kik közül egy Mihely Albert kereskedelmi kamarai aleln k ismert hazafiságánál és alapos ismereteinél fogva a judex curialis tanácskozmányokba is meghivatott, — gyarapodjék minden jóban és virágozzék örökre!

— Filep Áron úr Sz-Csehől Középszolnok megyéből levélkével tisztelt meg bennünket, melyben kifejti az ottani izraeliták ebbeli örömét, hogy már is közelebbek hozzánk, és abbeli sajnálatát, hogy a megyei választásokból kizárattak. Mi is örülünk és sajnálkozunk.

— Pápáról értesülünk K. . . sz S. . . úr által, miszerint a pápaiak üdvözlővén Teleki László grófot Dákán, az üdvözlők sorában számos izraelita is volt. Többek közt azt is mondá az üdvözlött híres hazafi, hogy Magyarország csak akkor nyerdette vissza alkotmányos szabadságát, ha vezérsilaggá a testvériséget, egyenlőséget és egyességet teendi.

S z e r k e s z t ő i p ó s t a.

Dr. P. J. úrnak Nagyszentmiklóson. Megkaptuk a 2 ftot; a gyógyászt reklamáltuk. A cikk elkésettnek tetszik. Tiszt. N. A. rabbi úrnak. A jövő számban használni fogjuk. Költeményeket hely szüke miatt, most nem hozhatunk.

Bácskai úrnak Tápió-Szellén. Legközelebb találkozunk.

Dr. B. Gy. úrnak. Megkaptuk. Majd szólunk arról is.

R. Zs. úrnak Törtelen. Jövőben.

Dr. Billitz Mór úrnak Szerdahelyen. Eddig előfizetési pénzt nem kaptunk.

—r —p úrnak Vácon. Jövőre.

U. M. úrnak H. M. Vásárhelyen. Legközelebb.

!!! Teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk !!!